

*Jiří
Kolář*

PROMETHEOVA
JÁTRA /
TRILOGIE

NAKLADATELSTVÍ HOST

ČESKÁ KNIŽNICE

Jiří Kolář

PROMETHEOVA JÁTRA / TRILOGIE

PRAHA — BRNO 2016

ČESKÁ KNIŽNICE

Vydávají Nadační fond Česká knižnice, Ústav pro českou literaturu
AV ČR, v. v. i., a vydavatelství Host

www.kniznice.cz

ÚSTAV
PRO ČESKOU
LITERATURU
AV ČR, v. v. i.

Akademie věd
České republiky

Strategie AV21

Špičkový výzkum ve veřejném zájmu

Ediční přípravu svazku zajistil Nadační fond Česká knižnice za finanční podpory Ministerstva kultury ČR.

Vychází za finanční podpory Ministerstva kultury ČR.

Publikace vznikla s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné instituce 68378068 (ÚČL AV ČR, v. v. i.).

Ediční příprava a komentář Jakub Říha a Petr Šrámek
Vědecká redakce Jan Šulc

© Jiří Kolář — dědicové c/o DILIA, 2016

Editors © Jakub Říha, Petr Šrámek, 2016

Commentary © Jakub Říha, Petr Šrámek, 2016

Cover art © Jiří Kolář — dědicové c/o DILIA, 2016

© Nadační fond Česká knižnice, 2016

© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2016

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2016 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-7577-006-6 (Formát PDF)

ISBN 978-80-7577-007-3 (Formát ePUB)

ISBN 978-80-7577-008-0 (Formát MobiPocket)

PROMETHEOVA JÁTRA

1950

Pročpak nám nevypravuješ,
Eleazare — co bylo tam?
L. N. Andrejev

SKUTEČNÁ UDÁLOST

(Rod Genorův)

Srpen–září 1950

Ladislav Klíma:

Ale k čemu ta strašlivá komedie?

Proč to vše? Co to vše?

I.

— TADY měl pár koní
s půldruhým metrem písku
co dělat, řekl muž,
zvedl půllitr, otřel dno
o ubrus, a než se napil,
dodal: — Měl jsem, nelžu,
největší kurvu za ženu,
jakou kdy svět nosil.
Lehla by si bývala
i s hrobem, kdyby to šlo.
Našel jsem ji jednou v noci,
a teď je to beránek,
řek byste to do ní?
Plaše na mne pohlédl
měkce modrýma očima,
ulokl piva, postavil sklenici
a malou pěstí s napřaženým palcem
ukázal prudce vedle sebe
na prázdnou židli.
— Pij, a nečum na nás
jako to boží tele!
řekl a šťouchl loktem
do prázdna po svém boku.
Seděli jsme sami.
Po stolech se proháněl vítr.
Každý raději vešel dovnitř,
do restaurace.

— Kdyby tady byl,
ale co vám to povídám,
jaképak potřebujem svědky, ne?
povím to sám, napřed žila
s jedním mladým kočím z pivovaru
a ten, jak to donedávna bylo,
spal v maštali.
Vodil si ji tam k sobě,
do teploučka ke koňům.
Jednou ráno ho probudí rámus.
Zatají dech, čeká,
bojí se rozsvítit,
ale dodá si odvahy,
roužne, a co vidí,
nahou holku na otýpce slámy
s roztaženýma nohama
jak mrcha pod koněm.
Nemohl promluvit,
viděl jen její chtivý rozkrok.
Mluvím pravdu? zeptal se,
když skončil, prázdné židle
vedle sebe a otočil se tam
pro odpověď. — Tak vidíte,
sama se přizná, pokračoval
vzápětí ke mně,
celé Vršovice věděly,
co se stalo, věděly,
co provedla za hanbu,
a my jsme spolu žili
už tři čtvrtě roku,
když jsem ji načapal
s kusem salámu mezi nohama.
Víte, co mi, hanebnice, řekla?
Jen abych prý se neposral,
žrát potom že ho umím
a tohle že mi vadí.

Zkopal jsem ji,
až z ní proudem crčela červená.
„Zab mě, zab mě, raději zab!“
křičela jako ďáblem posedlá,
ale tenkrát padalo dost živých
pro větší nic, a já,
já měl svůj dárek
z první války příliš v paměti,
abych se odvážil vzít nůž,
ale srdcem jsem toužil
udělat všemu konec.
Ale tenkrát zbývalo
všem lidem jen se modlit,
však si pamatujete,
ne za zločin, zradu, Bože,
za jedno slovo hrozilo
větší utrpení,
než vytrpěl tehdá On
na kříži, za nás, všechny.
Táhl jsem to s ní ještě rok,
až mi jeden známý poradil:
„Nebud' blázen,
pust do ní německou myš!“

NAPIL jsem se piva,
abych zahnal děs jeho slov.
— Pij také a nečum na nás
jako otelená! ponoukl
neviditelnou bytost
vedle sebe a pokračoval:
— Ráno jsem chyt mladou krysu;
co vám mám povídat,
byla jako beránek.
Mluvím pravdu, nebo ne?
dokončil a znovu šťouchl
loktem na stranu do prázdna
po svém boku.
Potom zase upil piva,
utřel rty do hrsti,
zavřel oči, trochu pobledl:
— Tady měl pár koní
s půldruhým metrem písku
hodně co dělat.
A víte, co si myslím?
pokračoval, zvraceje hlavu
opojivě nazad, a položil ruku
na čelo vedlejší židle tak,
jako by místo ní
objal nějakou bytost;
Víte, co si myslím?
opakoval, myslím si,
že takováhle ženská
schází všem těm zrůdám,
jež dneska tancují s lidstvem
ve všech těch Kremlech
na celém světě. Jsou to
stále stejní netvoři!
Byly tu poctivé tváře,
jako měl On, ale
i mimo jeho byly tu!

Náhle se prudce obrátil k židli.
— Copak chceš? No, neboj se,
mluv, budu opakovat po tobě,
no: „A všimli jste si slunce,
jak je rudé a nebe modré?“
Jen kývl hlavou a pokračoval:
— Nemít ženskou, to je horší
než nemít duši, ženská,
to je největší míra toho,
co člověk na zemi dokáže.
Kdo nemá takovou míru
a chce být za každý prd slavný,
po každém vysrání něčím víc
než jeho bližní,
udělá ze sebe vždycky
jen a jen bestii,
i kdyby měl srdce
veliké jako cihelnu.
Pěstuji si dvanáct masařek,
tak, pro zábavu,
už jsou veliké jako kočky.
Bylo jich třináct.
Jedna se nevydařila.
Dal jsem jí svobodu,
ale odmítla ji,
a tak žila sama v žalu.
Měl jsem švagra,
narodil se s hlavičkou
jako moje pěst
a s uchem velikým až k patě.
Ta hlava mu nikdy nenarostla větší,
ucho se také nezmenšilo.
Jeho matka k nám přišla
takhle na svátky,
najednou, a povídá:
„Mučejí tě hladem, vid'?“

Potom vyšklubla ze zaňadří
salám s lahví ležáku;
pozoroval jsem ji z postele,
myslela, že spím:
A honem pryč!
Ovšem že ta pila,
jedla, až se černalo,
ale byl to také její hrob.
Marně jsem volal,
nic na ni neplatilo.
Jednu učím zacházet s revolverem,
tu nejchytřejší, a tu nejstarší
jsem naučil za měsíc
počítat do tisíce.
Ostatní jsou hlupačky
jako všechny masařky.

— PIJ, a nečum na nás
jako tele v porodnici!
pobídl opět neviditelnou
a mluvil dál: — A jak tak
pozoruji těch dvanáct apoštolů,
myslím si, že utrpení
jako žalářování
naučí stejně tak mouchy
jako lidi hovnu.
To uměl jen On!
A po něm žádný z učedníků.
Jak odešel On, byl konec.
Jen někdy se sešli,
ale darmo, na nic!
Mám bratrance, věřte,
byl tři roky v koncentráku,
když se vrátil a vyprávěl,
pouštěla se mi krev.
Po válce se stal velitelem
jedné věznice. Nosí domů
harantům na hraní zlaté zuby.
Čas od času ho to chytne
a celou noc prořve: „Jsem zvíře,
zastřelte mne místo nich!
Nebo pobijte je, nevidíte?
Tam je otec, má matka,
bratříček, sestřička,
tam leží její děti
a hledí na mne, jaký jsem lotr,
vyvrhel, bídne zvíře!“
Včera mi řekl: „Vole,
každý člověk má chtít
být víc, než je,
musíš před sebou vidět
jasnou budoucnost!“
Neodpověděl jsem mu hned,

šel jsem do almary,
vyndal pušku, namířil
na tu jeho rodinku
a povídám: „Ven! Nebo vám
nachystám takovou budoucnost,
jaká vám patří, neřádi neřádní!“
Ty masařky jsou nejšťastnější,
když jim namažu bříška medem
a slétnou se na ně jiné mouchy.
Válejí se rozkoší po zádech
a mumlají nesmysly
svou muší řečí
o milencích, Bohu,
nekonečnu, mládí a kráse,
žádají na mně alkohol
a ta, no, počtářka, dělá mušáka.
Znovu se napil a mluvil dál:
— Zapomněly lítat, ale
zesílily jim nohy.
Myslím si, že jednou jednu
podříznu, uvařím, upeču
a zjistím, jaké má masíčko.
Byl by to pokrok,
moci tak pěstovat mouchy
ve velkém, k jídlu, ne?
Dětsky se usmál,
opřel lokty o hranu stolu,
hlavu o dlaně a odkašlal.
Když se vzpřímil,
zeptal se prázdné židle,
zda znovu něco nechce,
že by jí rád
objednal panáka.
Potom se zase obrátil:
— Když vám to všechno tak říkám,
tak mne napadá, jestli

všichni ti otcové vlastní,
nesmrtelní, do práce jako psi,
osvoboditelé, vůdci,
ochránci, nadlidé i ti,
již cloumali časem
jako kusem hadru,
jestli si též nepěstují
nějaké masařky,
třeba tak neviditelné,
jako je například tadyhle
moje Mařenka.
Po těch slovech se napřímil,
poposed se židlí,
abych lépe viděl
na jeho Neviditelnou.
— Všiml jste si snad,
že tu vedle *nikdo* nesedí?
Pij, Mařenko, a nekoukej
na nás jako telátko,
na zdraví pána, nestyď se,
on tě nesežere!... Cože?
Co to povídáš?... Kašli na lidi
a napij se!... Mluv trochu
nahlas... Ne, to se pleteš,
to je hruška, oříšek
a vedle švestička.
Ty sem přivezli zdaleka
...Ne, ty se tu nenarodily. Ach.
Ubohoubá hruštička...
Tam... Vidiš?...

— A JESTLI ty jejich
nevyrostly jako moje,
nedivte se, že vždy a všude,
hned nebo později
zmizel každý pěstitel,
nebo že nezbyla na světě
jediná masařka,
neboť smrt sama je líná.
A když před námi povstává
v nějaké slávě,
není tu nikdo s čistou duší,
kdo by se pomodlil.
Nevíte, co dokáže sežrat
jedna masařka,
a copak když je jich regiment
nebo armáda.
...Neskákej mi do řeči,
Mařenko, neslyšíš?
Tak mluv, no, poslouchám:
„Zapomněl jsem vypravovat,
jak ten mrzáček,
co se nepovedla,
ostatní obtěžovala,
každý den,
když ji nechtěly pokřtít,
aby ji ukřižovaly,
že je jejich muší Vykupitel,
že jedenkrát ležela naznak,
oči měla otevřené,
své modré pivoňky,
a poslouchala tu svou
blázen-hvězdu,
která k ní často přilétala
pro rozhřešení, jak říká:
„Já jsem beránek muší,
skrze mne přijde vaše spása!“,

potom jak nastal nesmírný chaos
a uplynulo sto let
a měl přijít den poslední.
Ale ještě před půlnocí
jí nikdo nevěřil.
Až před svítáním,
když ji jedinou ze všech
políbil na ústa, tak prudce,
že dodnes cítí žár...“
Tak dobře, už jsem to
pánovi řek, už ticho!
To víte, když člověku něco,
co pěstuje, nevyroste,
nerad se s tím loučí,
jako vždy se vším, co žere čas,
a vypiplat z mouchy trochu slona,
k tomu je třeba nadlidské vůle
a pilnosti. A moucha
viditelná nebo neviditelná,
stoklasá pšenice
nebo atomová bomba,
to je také jedno.
Každý neustále cosi zkoušíme,
každý touží zničit
nějakou Hirošimu. Jo,
tady měl pár pořádných koní
hodně práce
s půldruhým metrem písku.
Tři mně tady natáhly,
v jednom roce, všechny
jako když je blesk podetne.
Od té poslední jsem utek
jako nějaký kluk, obětoval bych ruku,
kdyby mně to někdo
vymazal z paměti.
Až porazím některou tu potvůrku,

pozvu vás na ochutnání.
Muší stehýnko!
Už se na to těším.
Mařka nám něco zahraje
na housličky.

II.

SEDĚLA na svahu náspu
v mokré trávě.
Ani živá, ani mrtvá,
jen dále od trati
ležel kdosi bez hnutí.
Ale
pomalu se začli objevovat lidé.
Ulekaně postáli
a nerozhodně hleděli zdálky.
Ti přicházeli,
ti odcházeli,
byl bílý den.
Místo bylo všude viditelné.
Její havraní vlasy
a černě planoucí oči
pod padajícími víčky;
věděli, co se stalo,
a nikdo na ni nepromluvil.
Vzala pravou nohu
do zakrvácených rukou,
shrnula si sukni přes kolena;
ortel smrti uvízlý v koleně
ji přibíjel jako hřeb k zemi:
A za poskytnutí pomoci
hrozila smrt!
Zavřela oči.
A když je znovu otevřela,

byly tu nové tváře, mimo jeho...
— Prosím vás,
nekoupil byste mi vodku
a cigarety? Peníze
mám!
Nepřekonatelná byla moc,
která ji od nich oddělovala
kruhem strachu.
Ležela jako na lovu raněná zvěř,
kterou zapomněli dobít.
Čas plynul. Stará venkovanka,
udýchaná,
přistoupila docela blizoučko,
vyňala zpod zástěry plecháček mléka a chléb;
jen zdaleka se ohlédla,
aby viděla, zda pije.
— Strážníci!
— Strážníci!
— Strážníci!
Všichni se rozešli, jenom
on...
Pochopili situaci
a radili se, co dělat.
— Zastřelte mne, proboha,
bez rozmýšlení,
střelte!
Nenechte mne takhle pojit.
Tam leží můj muž...
On sebou škubl, oni mlčeli
a odešli.

ZA PRÁZDNÝM polem
stálo několik domečků,
na druhé straně
pár hubených smrčků zametalo
soumrakem lehce zastřené nebe.

Opět se napila.

Zapálil novou cigaretu.

Noví lidé, jdoucí z práce,
se zastavovali.

— Kdyby to bylo v lese,
ale takhle lidem na očích?

— Táhle leží její muž!

— Utekli z vlaku, podlahou,
za jízdy, ale stříleli po nich.

— Ona ji dostala do kolena...

Chtělo se jí spát. Spát,
spát, spát.

Všem šlo jen o to, aby tak
či onak zemřela.

A

když za soumraku

znovu pozvedla víčka,

nebyl tu nikdo mimo policajtů,
jen on.

Znovu je prosila,
aby ji zastřelili.

— Tak ale ty!

Zaslechla však jeho hlas:

— No tak tedy to dejte mně!

Ještě se zdráhali,

ještě se přeli. Až

pootevřeným okem zahlédla,
jak se k ní sklonil...

LEŽELA TAM CELOU NOC A CELÉ RÁNO.
Teprve k poledni přišel rychtář s lidmi.

III.

— TADY měl pár koní s půldruhým metrem písku
co dělat, řekl muž, zvedl půllitr, otřel dno
o ubrus, a než se napil, dodal: Měl jsem, nelžu,
největší kurvu za ženu, jakou kdy svět nosil,
lehla by si bývala i s hrobem, kdyby to šlo.
Našel jsem ji jednou v noci, seděla na svahu
náspu v mokré trávě, ani živá, ani mrtvá.
Měla teprv šestnáct let. Jen dále od trati ležel
kdosi bez hnutí, a teď je to beránek, řekl
byste to do ní?

Plaše na mne pohlédl měkce
modrýma očima, ulokl piva, postavil
sklenici a malou pěsti s napřaženým palcem
ukázal prudce vedle sebe na prázdnou židli.
— Pij, a nečum na nás jako to boží tele!
řekl a šťouchl loktem do prázdna po svém boku.
Seděli jsme sami, ale pomalu se začli
objevovat lidé. Postáli a nerozhodně
hleděli zdálky. Po stolech se proháněl vítr.
Každý raději vešel dovnitř, do restaurace.
Ti odcházeli, ti přicházeli, byl bílý den.
— Kdyby tady byl, ale co vám to povídám,
jaképak potřebujem svědky, ne? povím to sám.
Napřed žila s jedním mladým kočím z pivovaru
a ten, jak to donedávna bylo, spal v maštali.
Vodil si ji tam k sobě, do teploučka ke koňům.
Jednou k ránu ho probudil rámus. Zatají dech,

čeká, bojí se rozsvítit, místo bylo všude
viditelné, ale dodá si odvahu, roužne,
a co vidí: nahou holku na otýpce slámy
s roztaženýma nohama jak mrcha pod koněm.
Nemohl promluvit, viděl jen její havraní
kudrnaté vlasy a černé planoucí oči
pod padajícími víčky, její chtivý rozkrok.
Mluvím pravdu? zeptal se, když skončil, prázdné židle
vedle sebe a otočil se tam pro odpověď.
— Tak vidíte, sama se přizná, pokračoval
vzápětí ke mně, celé Vršovice věděly,
co se stalo, věděly, co provedla za hanbu,
a nikdo s ní nepromluvil, a my jsme spolu
žili už tři čtvrtě roku, když jsem ji načapal
s kusem salámu mezi stehny. Víte, co mi,
hanebnice, řekla? Jen abych prý se neposral,
žrát potom že ho umím a tohle že mi vadí.
Zkopal jsem ji, až z ní proudem crčela červená.
Vzala pravou nohu do zkrvavených rukou,
shrnula si sukni přes koleno: „Zab mě, zab mě,
raději zab!“ křičela jako ďáblem posedlá.
Ale tenkrát padalo dost živých pro větší nic,
a já, já měl svůj ortel smrti, uvízlý v koleně,
dárek z první války příliš v paměti, abych se
odvážil vzít nůž, ale srdcem jsem ji přibíjel
jako hřeb k zemi, toužil udělat všemu konec.
Ale tenkrát zbývalo všem lidem jen se modlit.
Však si pamatujete, ne za zločin a zradu,
za poskytnutí pomoci hrozila smrt, Bože,
za jedno slovo hrozilo větší utrpení,
než vytrpěl tehdy On na kříži, za nás, všechny.
Táhl jsem to s ní ještě rok, až mi jeden známý
poradil: „Nebud' blázen, pust do ní německou myš!“

Napil jsem se piva, abych zahnal děs jeho slov.

— Pij také a nečum na nás jako otelená!
ponoukl neviditelnou bytost vedle sebe
a pokračoval: — Ráno jsem chyt mladou krysu,
co vám mám povídat, zavřela oči, a když je
znovu otevřela, byla jako beránek.
Mluvím pravdu, nebo ne? dokončil a znovu
šťouchl loktem na stranu do prázdna po svém boku.
Potom zase upil piva, utřel rty do hrsti,
zavřel oči, trochu pobledl: — Tady měl pár
koní s půldruhým metrem písku hodně co dělat.
A víte, co si myslím? pokračoval, zvraceje
hlavu opojivě nazad, a položil ruku
na čelo vedlejší židle tak, jako by místo
ní objal nějakou bytost. Víte, co si myslím?
opakoval, myslím si, že takováhle ženská
schází všem těm zrudám, jež dneska tancují s lidstvem
ve všech těch Kremlech na celém světě. Jsou to stále
stejní netvoři! Byly tu nové tváře, nové
tváře, byly tu poctivé tváře, jakou měl On,
ale i mimo Jeho, mimo Jeho byly tu!
Náhle se prudce obrátil k židli: — Copak chceš?
No, neboj se, mluv, budu opakovat po tobě,
no: „Prosím vás, nekoupil byste mi cigarety
a vodku? Peníze mám, a všimli jste si slunce,
jak je rudé a nebe modré?...“ Jen kývl hlavou
a pokračoval: — Nemít ženskou, to je horší
než nemít duši, ženská, to je největší míra
toho, co člověk na zemi dokáže. Kdo nemá
takovou míru a chce být za každý prd slavný,
po každém vysrání něčím víc než jeho bližní,
udělá ze sebe vždycky jen a jen bestii,
i kdyby měl srdce veliké jako cihelnu.
Pěstuji si dvanáct masařek, tak, pro zábavu.
Už jsou veliké jako kočky. Bylo jich třináct.
Jedna se nevydařila. Nepřekonatelná
byla moc, jež ji od nich oddělovala kruhem

strachu. Ležela jako na lovu raněná zvěř,
kterou zapomněli dobít. Dal jsem jí svobodu,
ale odmítla ji. A tak žila sama, v žalu.
Čas plynul, měl jsem švagra, narodil se s hlavičkou,
jako je moje pěst, a s uchem až k patě.
Ta hlava mu nikdy nenarostla větší, ucho
se také nezmenšilo. Jeho matka k nám přišla
takhle na svátky, najednou, stará venkovanka,
udýchaná, přistoupila docela blizoučko
a povídá jí: „Mučejí tě hlady, vid’?!“ Potom
vyňala zpod zástěry plecháček mléka a chléb,
ze zaňadří vyšklubla salám s lahví ležáku;
pozoroval jsem ji z postele, myslela, že spím;
a honem pryč. Jen zdaleka se ohlédla, aby
viděla, zda pije. Ovšem že ta pila a jedla,
až se černalo, ale byl to také její hrob.
Marně jsem volal: „Strážníci! Strážníci! Strážníci!“
Nic na ni neplatilo. Jednu učím zacházet
s revolverem, tu nejchytřejší, a tu nejstarší
jsem naučil za měsíc počítat do tisíce.
Ostatní jsou hlupačky jako všechny masařky.
Pij, a nečum na nás jako tele v porodnici!
pobídl opět neviditelnou a mluvil dál:
A jak tak pozoruji těch dvanáct apoštolů,
myslím si, že utrpení jako žalářování
naučí stejně tak mouchy jako lidi hovnu.
To uměl jen On a po něm žádný z učedníků,
jak odešel On, všichni se rozešli, byl konec.
Pochopili situaci! Jen někdy se sešli
a radili se, co dělat, ale darmo, na nic.
Mám bratrance, věřte, byl tři roky v koncentráku,
když se vrátil a vyprávěl, pouštěla se mi krev,
po válce se stal velitelem jedné věznice,
nosí domů harantům na hraní zlaté zuby.
Čas od času ho to chytne a celou noc prořve:
„Zastřelte mne! Proboha, bez rozmyšlení, střelte!“

Jsem zvíře, zastřelte mne místo nich! Nenechte mne takhle pojit, nebo pobijte je! Nevidíte?
Tam je otec, má matka, tam leží můj bratříček, sestřička, tam leží její muž, děti a hledí na mne, jaký jsem lotr, vyvrhel, bídné zvíře!“
Včera mi řekl: „Vole, každý člověk má chtít být víc, než je, musíš před sebou vidět jasnou budoucnost!“
Neodpověděl jsem mu hned, šel jsem do almary, vyndal pušku, namířil na tu jeho rodinku a povídám: „Ven, nebo vám nachystám takovou budoucnost, jaká vám patří, nežádí nežádní!“
On sebou škubl, oni mlčeli a odešli.
Ty masařky jsou nejšťastnější, když jim namažu bříška medem a slétnou se na ně jiné mouchy.
Válejí se rozkoší po zádech a mumlají nesmysly svou muší řečí o milencích, Bohu, nekonečnu, mládí a kráse, žádají mne o alkohol a ta, no, počtářka, dělá mušáka.
Znovu se napil a mluvil dál: — Zapomněly lítat, ale zesílily jim nohy. Myslím si, že jednou jednu podríznu, uvařím, upeču a zjistím, jaké má masíčko. Byl by to pokrok, moci tak pěstovat mouchy ve velkém, k jídlu, ne?

Dětsky se usmál, opřel lokty o hranu stolu, hlavu o dlaně a odkašlal. Za prázdným polem stálo několik domečků, na druhé straně pár hubených smrčků zametalo soumrakem lehce zastřené nebe. Když se vzpřímil, opět se napil, zeptal se prázdné židle, zda znovu něco nechce, a že by jí rád zapálil novou cigaretu, objednal panáka. Potom se zase obrátil.
— Když vám to všechno tak říkám, tak mne napadá, jestli všichni ti noví lidé, otcové vlastí, nesmrtelní, jdoucí z práce do práce jako psi, osvoboditelé, vůdci, ochránci, nadlidé

i ti, již se zastavovali, cloumali časem
jako kusem hadru, jestli si též nepěstují
nějaké masařky, třeba tak neviditelné,
jako je například tadyhle moje Mařenka.

Po těch slovech se napřímil, poposed se židlí,
abych lépe viděl na jeho Neviditelnou.

— Všiml jste si snad, že tu vedle mne *nikdo* nesedí?

Pij, Mařenko, a nekoukej na nás jako telátko,
na zdraví pána, nestyď se, on tě nesežere!
Cože? Co to povídáš?... Kdyby to bylo v lese,
ale takhle lidem na očích?... Kašli na lidi!
a napij se... Mluv trochu nahlas... Ne, to se pleteš,
to je hruška, támhle leží její muž, oříšek,
a vedle švestička, ty sem přivezli zdaleka,
ne, ty se tu nenarodily, utekly z vlaku,
podlahou, za jízdy, ale střileli po nich, ach,
ona ji dostala do kolena, ubohoučká
hruštička, chtělo se jí spát, tam, vidíš? Spát, spát, spát...

A jestli ty jejich nevyrostly jako moje,
nedivte se, že všem, vždy a všude šlo jen o to,
aby tak či onak, hned nebo později zmizel
každý pěstitel, zemřela nebo že nezbyla
na světě jediná masařka, neboť smrt sama
je líná. A když, a když za soumraku před námi
znovu zvedla víčka, povstává v nějaké slávě,
nebyl tu nikdo, není tu nikdo s čistou duší,
kdo by se pomodlil, mimo policajtů, jen On.
Nevíte, co dokáže sežrat jedna masařka,
a copak když je jich regiment nebo armáda.

— Neskákej mi do řeči, Mařenko, neslyšíš?

Tak mluv, no, poslouchám... „Zapomněl jsem vypravovat,
jak ten mrzáček, co se nepovedla, ostatní
obtěžovala, každý den znovu je prosila,

aby ji zastřelily, když ji nechtějí pokřtít,
aby ji ukřižovaly, že je jejich muší
Vykupitel, že jedenkrát ležela naznak,
ale oči měla otevřené, ty své modré
pivoňky, a poslouchala tu svou blázen-hvězdu,
která k ní často přilétala pro rozhřešení,
zaslechla však Jeho hlas, jak říká: „No tak tedy
to dejte mně, já jsem beránek muší, skrze mne
přijde vaše spása.“ Potom jak nastal nesmírný
chaos a uplynulo sto let a měl přijít den
poslední, ale ještě před půlnocí jí nikdo
nevěřil, ještě se zdráhaly, ještě se přely,
ale pootevřeným okem zahlédla, jak se k ní
sklonil, až před svítáním, když ji jedinou ze všech
políbil na ústa, tak prudce, že dodnes cítí
žár...”

Tak dobře, už jsem to pánovi řekl, už ticho!
To víte, když člověku něco, co si pěstuje,
vyroste, nerad se s tím loučí, jako vždy se vším,
co žere čas, a vypiplat z mouchy trochu slona,
k tomu je třeba nadlidské vůle a pilnosti.
A moucha viditelná nebo neviditelná,
stoklasá pšenice nebo atomová bomba,
to je také jedno, každý neustále cosi
zkoušíme, každý touží zničit svou Hirošimu.
Jo, tady měl pár pořádných koní hodně práce
s půldruhým metrem písku. Tři mně tady natáhly,
v jednom roce, všechny jako když je blesk podetne.
Od té poslední jsem utek jako nějaký kluk.
Ležela tam celou noc a celé ráno, teprv
k poledni přišel rychtář s lidmi; obětoval bych
ruku, kdyby mně to někdo vymazal z paměti.
Až porazím některou tu potvůrku, pozvu vás
na ochutnání. Muší stehýnko! Už se na to
těším, Mařka nám něco zahraje na housličky.

Doslov

NEVÍM, zda není zbytečné hledat nějaké jméno nebo název pro způsob, který jsem užil při stavbě této básně, nevím také, jestli má smysl vůbec dávat název nějakému, třeba nalezenému stylu, formě nebo stavbě; ale už mi přišlo na rty označení: „samobáseň“, a budu její architekturu takto nazývat.

Škoda že se nedovedu přesně upamatovat na čas, hodinu, den, týden nebo měsíc, kdy se mě poprvé zmocnila žádost napsat báseň takto vymezenou. Vím jen, že mnohem a mnohem později ji posílilo náhodné přečtení článku v novinách, v němž bylo cosi podobné „moderní básni“, do které byla všifrovaná špionážní zpráva.

Uskutečnit báseň nebo prózu, do které by byla včleněna jiná, zjevně námětově, obsahově i tematicky rozdílná, vynutil si na mně sám požadavek cyklu, který jsem předběžně pojmenoval *Rod Genorův*, motivovaný děsivou prózou Ladislava Klímy „Skutečná událost sběhnuvší se v Postmortalii“.

Byla to víc nemoc, víc nějaké opojení než zkouška, zda svedu tento problém vyřešit, zda jej budu umět přivést ve skutek. Horší však než toto byla pro mne sama skutečnost, neboť ať jsem dělal, co dělal, ať jsem se namahal, jak chtěl, nebyl jsem schopen od okamžiku tohoto rozhodnutí napsat jediný verš, jedno slovo, cožpak báseň nebo dokonce potřebné dvě.

V těchto dnech ve volném čase sestavuji „antologii osudovosti“, a tato práce byla pro mne jediným stupínkem, jediným živým proudem schopným odvést mé myšlenky od kamene ležícího v mé hlavě, jedinou cestou, která byla schopna dovést mne od sebe samého na takovou vzdálenost, kde vše se mohlo

proměnit v jakýsi organismus úseku úsilí, a ne být neustále jen nějakou prapodivnou škatulí pro určité množství veršů, něčím víc než něčím k podráždění čtenářova oka.

Tento přerod se dostavil až po čtrnácti dnech, při čtení povídky Žofie Nałkowské „U trati“ z knihy Medailony, kterou jsem chtěl zařadit do zmíněné antologie.

Přesto, že jsem tuto povídku znal déle než dva roky, znepokojila mne znovu, ale tentokrát tak silně, že jsem se bez rozmyšlení odhodlal napsat, či spíše sestavit ze slov a vět povídky samé, báseň se stejným obsahem.

Byl to pro mne zprvu jen pokus zmoci cizí námět. Nedopadlo to ani zdaleka dobře, ale byl jsem přesto rád, neboť mne napadlo, aby tato báseň byla tou, kterou bych se pokusil vkonstruovat do jiné, své básně, kterou bych napsal.

Postupem hodin jsem se rozhodl nepsat jinou báseň, ale zvolit jednu z napsaných, již jsem měl v úmyslu užít do Rodu Genorova, a to z obvyčejné bázně, abych nemohl být jakkoliv ovlivněn příběhem Nałkowské.

To mně vyhovovalo ještě po jiné stránce, snad nejdůležitější: zaprvé, že se konečně sám pro sebe pokusím demonstrativně vyřešit problém dávno znepokojujícího poznání, že lidský osud není nikdy vysvětlitelný a postihnutelný z jednoho bodu, jediného hlediska, poznatelný z jedné stránky, z jednoho postoje k životu, ale že jeho běh, jeho kolotání v sobě soustřeďuje klíč k porozumění a poznání života a osudu všech lidí v jeho čase žijících. Mohl jsem také, zadruhé, demonstrovat ještě jasněji pravdu, že báseň je mnohdy nevysvětlitelná právě jen pro naprosté soustředění na tyto osy, na nichž se otáčí lidský život, na tyto třecí plochy, mezi nimiž je osud neustále drcen, na toto poznání člověka, které tento život vůbec a osud vůbec činí tak velkým a nevyzpytatelným, že každé umělecké dílo může být jen intenzivním nebo mrtvým blesknutím tohoto nekonečného tajemství, na jehož začátku stojí smrt.

Uběhlo znovu několik bezvýchodných dní a pak jsem se dal do práce a neodsedl od stroje, dokud úkol neskončil.

A nyní k tomu, proč jsem se odhodlal tento vcelku zbytečný doslov napsat.

Mohl bych, a opravdu jsem již začal, brát z této básně verš po verši nebo slovo po slově a doložit je plnou zásobou paměti, citáty zkušenosti nebo stejně tak veteší reality a dokázat, že jsem si nevymyslel, ani co by se vešlo za nehet, že vše do písmene je skutečné, že jsem nic nepřidal ani neubral, ale považuji to za zbytečné. Myslím, že by to neprospělo stejně tak básni jako jejímu vysvětlení, neboť stejně tak pravdivě a spravedlivě bych mohl dokázat, že vše je vymyšlené a nic skutečné, či do písmene přejaté. Ale to není to hlavní, totiž, ještě nikdy, za celých dvacet let, co se pokouším psát, jsem se nesetkal s tak zoufalým stavem nedůvěry k sobě samému. Ne se svou nedůvěrou k schopnosti psát, poznávat vpravdě svět, žít upřímně události, které se mi nejen vnucují, ale které musím žít, vidět věci světa v jejich čistočistém světle „věcí“ a hledat v lidech to, co je v nich lidské, to, co z nich ještě dělá podoby obrazu božího, ne, té nedůvěry je vždycky dost až k zoufání, ale nedůvěry k tomu, co mám nyní učinit.

Od samého prvního verše jsem se nepřestával dotazovat po smyslu své práce, dotazovat, kde jsem v sobě našel právo toto činit s cizím životem (vše se mi stalo něčím živým, báseň přestala být pro mne básní, stala se bytostí!), s životem tak vznešeným a osudem tak bolestným. Jen děs jakési mrazivosti jako by neustále obcházel mé nitro a namlouval, že vše, co mne takto rozpolcuje, je nesmysl a prázdnota pocitu zoufalství, v němž žiji, jen tento děs a tato prázdnota mne hnala věc dokončit.

Protože se zde pokouším o jakousi omluvu, musím se také přiznat, že jsem nikdy v životě nestál vůči sobě v postoji takového zbabělce, literáta, domýšlivce a zároveň Kaina, nikdy jsem se nesnažil tak drze a tak hrubě bez výčitek odehnat od sebe každou zneklidňující myšlenku; vše se spiklo, vše najednou a jednohlasně chtělo vědět, proč se toho odvažuji, proč se opovažuji, proč chci zneškodnit a znetvořit něco tak lidského, proč to činím právě dnes, v době hrůz, proč činím v hodinách nevtvornosti zrůdu ještě z toho posledního, co zbylo, co je lidské.

Ještě nikdy jsem nepochyboval tolik o svém rozumu, srdci, duši, svědomí, mravnosti a cti jako tentokrát. A nyní, kdy mám vše za sebou a rozhodl jsem se přechíst, co jsem napsal, lidem, nemohu rozhodnout, zda jsem opravdu neučinil něco, co jsem neměl dělat — měl dělat — nebo musil udělat.

Ne, neumím rozhodnout, neuměl bych odpovědět... nevím!

Zofia Nałkowska

U trati

...

Člověk, který to nemůže pochopit a nemůže na to zapomenout, vypravuje to ještě jednou.

Když se rozednilo, seděla žena, raněná do kolena, na svahu železničního náspu ve vlhké trávě. Někomu se podařilo utéci. Dále od trati, u lesa ležel kdosi bez hnutí. Uteklo jich několik, mrtví byli dva. Ona tu však zůstala tak — ani živá, ani mrtvá.

Když jsem ji našel, byla sama. Ale pomalu se tam na samotě začli objevovat lidé. Přicházeli od cihelny i od vesnice. Ulekaně postáli a hleděli zdálky — dělníci, ženy, nějaký výrostek.

Každou chvíli se utvořil nevelký hlouček lidí, kteří se tu zastavili, neklidně se rozhlíželi a rychle zase odcházeli. Přicházeli jiní, ale ani ti se nezdrželi o nic déle. Tiše spolu hovořili, vzdychali, radili se a odešli.

O tom nebylo pochybnosti. Její kudrnaté havraní vlasy byly příliš výmluvně rozčuchané a její oči, které se nepřítomně koulely pod přivřenými víčky, byly příliš černé. Nikdo na ni nepromluvil. Sama se zeptala, zda ti, kteří leží u lesa, jsou mrtvi. Dověděla se, že jsou mrtvi.

Byl bílý den a otevřené místo bylo na dálku odevšad viditelné. Lidé už věděli, co se stalo. Bylo to v době zesíleného teroru. Za poskytnutí pomoci nebo přístřeší hrozila jistá smrt.

Mladého muže, který tu stál déle, potom poodešel pár kroků a zase se vrátil, požádala, aby jí přinesl z lékárny veronal. Dávala mu peníze. Odmítl.

Chvíli ležela se zavřenýma očima. Posadila se znova, pohnula nohou, vzala ji do obou rukou a shrnula si sukni z kolena.

Ruce měla zakrvácené. Ortel smrti, který jí uvízl v koleně, vězel v něm jako hřeb, který ji přibíjel k zemi. Ležela dlouho a klidně, příliš černé oči skryla pod víčka.

Když konečně otevřela oči, viděla kolem sebe nové tváře. Onen mladý muž tu však stál dosud. Tu ho poprosila, aby jí koupil vodku a cigarety. Tuto službu jí prokázal.

Hlouček lidí u svahu náspu vzbuzoval pozornost. Přibýval k němu stále někdo nový. Ležela uprostřed lidí, ale s pomocí nepočítala. Ležela jako na lovu raněná zvěř, kterou zapomněli dobít. Byla opilá, dřímala. Nepřekonatelná byla moc, která ji od nich oddělovala kruhem strachu.

Čas ubíhal. Stará venkovanka, která odešla, se opět vrátila. Byla udýchaná. Přistoupila docela blízko, vyňala pod zástěrou schovaný plecháček mléka a chléb. Sehnula se, vložila to rychle do rukou raněné a hned zase odešla. Jen zdaleka se ohlédla, aby viděla, zda pije. Teprve když spatřila přicházet z města dva strážníky, stáhla si šátek do obličeje a zmizela.

Ostatní se také rozešli. Zůstal u ní pouze mladý muž, ten, který jí přinesl vodku a cigarety. Ona však už nic nechtěla.

Strážníci s vážnou tváří přistoupili blíž, aby se podívali, co se tu děje. Pochopili situaci a radili se, co dělat. Prosila je, aby ji zastřelili. Domlouvala se s nimi polohlasně, aby to nikam nehlásili. Byli nerozhodní.

I oni odešli, domlouvali se, zastavovali a zase šli dál. Nebylo jisto, na čem se dohodnou. Nakonec se přece jen zdráhali jí vyhovět. Povšimla si, že za nimi šel onen úslužný mladík, který jí zapaloval cigarety špatně chytajícím zapalovačem, a kterému řekla, že jeden ze dvou zastřelených u lesa je její muž. Zdálo se jí, že se ho tato zpráva nemile dotkla.

Pokusila se napít se mléka, ale po chvílce uvažování odložila plecháček do trávy. Míjel těžký, větrný den předjaří. Bylo chladno. Za prázdným polem stálo několik domků, na druhé straně několik nevelkých, hubených smrčků zametalo větvemi nebe. Les, do kterého měli utéci, začínal dále za tratí, nad její hlavou. Před sebou viděla jen prázdnou pláň.

Mladík se vrátil. Znova se napila vodky z lahve a znova jí zapálil cigaretu. Na východě se nebe zastřelo lehkým, šířícím se soumrakem. Na západě bystře stoupaly vzhůru kotouče a čmouhy mračen.

Noví lidé, jdoucí z práce, se zastavovali. Ti, kteří tu byli dříve, vysvětlovali těm, kteří přicházeli, co se stalo. Mluvili, jako by je vůbec neslyšela, jako by tu už vůbec nebyla.

— Táhle leží zabitý její muž, říkal ženský hlas.

— Utekli z vlaku táhle do lesíčka, ale střileli po nich z pušek. Muže jí zabili a ona tu zůstala sama. Dostala ji do kolena, nemohla běžet dál.

— Kdyby to bylo v lese, mohli bychom ji spíš někam odtáhnout. Ale tak, lidem na očích, to nejde.

To říkala stará žena, která si přišla pro svůj plecháček. Mlčky se dívala na mléko, rozlité v trávě.

A tak se nikdo neměl k tomu, aby ji odtud před nocí odnesl, ani aby přivolal lékaře, ani aby ji dal odvézt na nádraží, odkud by mohla dojet do nemocnice. Na nic takového nikdo nepomyslel. Šlo už jediné o to, aby tak nebo onak zemřela.

Když za soumraku otevřela oči, nebyl u ní už nikdo, kromě obou strážníků, kteří se vrátili, a onoho mladíka, který se teď už vůbec nevzdaloval. Znovu jim říkala, aby ji zastřelili, ale nevěřila, že to udělají. Položila si obě ruce na oči, aby již nic neviděla.

Strážníci ještě váhali, co mají dělat. Jeden přemlouval druhého, ten však řekl:

— Tak ale ty!

Zaslechla však hlas onoho mladého muže.

— No, tak to tedy dejte mně...

Ještě se zdráhali a přeli. Pootevřeným okem viděla, jak strážník vyňal revolver z pouzdra a podal jej neznámému.

Lidé, kterých opodál stál celý hlouček, viděli, jak se nad ní sklonil. Zaslechli výstřel a pohoršeně se odvrátili.

— To už také mohli radši někoho zavolat, než takhle. Jako psa.

Když nastala tma, vyšli z lesa dva lidé, aby ji odnesli. Stěží mohli rozpoznat místo. Mysleli, že spí. Když jí však jeden z nich dal ruku pod záda, hned poznal, že má před sebou mrtvolu.

Ležela tam ještě celou noc a celé ráno. Teprve k poledni přišel rychtář s lidmi a nařídil ji odnést a pohřbít i s těmi dvěma zabitými u trati.

(Přeložila Helena Teigová.)

JÁSAJÍCÍ HŘBITOV

Deník

Kdy již konečně přikryje noc tento jásající hřbitov?

I. S. Šmelev

10. leden 1950. Úterý (Kladno)

—
BŮH ví, jak jsem vyrost,
je nemocný, nemá-li co pít,
matka mu sama podstrkuje peníze,
aby s ním byl pokoj,
jako by nestačilo prolít hrdlem
do grejcaru, co vydělá.
A kdybys lehla, říkám jí,
a nemohla na posluhu,
jak bych vás uživil,
když je mi teprv dvanáct?
Karel je chromajzlík
a Marta ještě neumí mluvit.
Vždycky se mi směje.
Ještě můžu, říká, nepřivolávej neštěstí.
Dej mi klíče od almary,
řek jsem jí včera večer,
když přišel a chtěl zase štípat nábytek,
a všechny peníze, uvidíme,
jestli to musí jít takhle dál,
ale ne abys volala zámečníka,
až nebudu doma a on přijde žebrať.
...Ptal jsem se ve škole,
proč se vyrábí tolik pití,
když je tak málo lidí na práci.
Učitel řek, že neví.
Lhal, ví to. Všichni jen lžou.

24. leden 1950. Úterý

(Pracovní konference o základních otázkách české poezie, pořádá česká sekce Svazu československých spisovatelů. Hlavní referáty L. Štoll a J. Taufer.)

—
Drahý Františku,

až dnes mám sílu usednout ke stroji, ano, Vy jste to věděl, věděl, co z Vás udělají, bude-li to třeba, anebo až vás nebudou potřebovat.

Jak jinak to mohlo, jak jinak to může být, jak jinak mohou mluvit, čím jiným mohou být tito lidé?

Měl jste pravdu. Kdo nepoznal na vlastní kůži, nemůže vědět, co je to partajní zrůda, kdo jsou Štollové, a to jsou kostelní myši proti potkanům nahoře, co je to člověk, který umí jen poslouchat a chce mít za to moc, slávu za to, co je nemožné v čestném, normálním životě, co je za zvíře člověk, vystlaný jednou ideou, jednou lží. Vy jste také věděl, že všichni ti, kterým jste podával ruku, které jste posiloval úsměvem a nejlepším slovem, budou rádi, a jak rádi, jednou tleskat každému, kdo po Vás hodí blátem, budou tleskat, až jim zčervenají dlaně, a co víc, aby dali korunu své špinavosti, vstanou a budou provolávat slávu, slávu supovi, za to, že jim konečně promluvil z duše, že zaskřehotal píseň jejich otrockých srdcí. Nebudu je všechny jmenovat, víte o nich „tam“ lépe než já, věděl jste o jejich nízkém štěstíčku, znal jste dobře jejich psí životy, věděl jste, že si nikdy nebyli schopni odříct svůj výděleček, ti hokynáři literatury, ti sluhové papíru...

—

Po panu Štollovi, který se musil celému shromáždění zadušovat, že svůj geniální a historický projev okamžitě vydá tiskem, mluvil pan Taufer. Byly to dvě hodiny stejně ubohého zvanění, dokument stejné neschopnosti napsat něco alespoň souvislého: jen nadávky, sprostota, gestapáctví a recitování vytrhaných veršů bez ladu a skladu. Dověděl jsem se, nevím už pokolikáté, že jsem literární zrůda, kosmopolitická hyena, duševně vyšinutý, parazit literatury, který nemá se slovem básník nic společného, přísluhovač imperialismu, hniloba válečných štváčů, fašistický zmetek, člověk skrz naskrz prohnílý, pornograf, dvoje zrůd, jako je Eliot, Miller nebo Faulkner, těch rasistických vyvrhelů, jsem prý ten, který nenávidí život, který by nejraději viděl svět utopený v krvi svých bližních, trockista, nepřítel Sovětského svazu, lump proletář na třetí atd.

Po projevu tohoto mesiáše nové české literární kritiky, je muž byl vzdán nemenší hold než předcházejícímu, vystoupil za nesmírného jásotu pan ministr Nejedlý. Blábolil asi hodinu. Ujistil obecnstvo, vděčně tleskající za každé slovo, že kdyby býval věděl, v době, když byl ministrem sociální péče, že existuje v české literatuře člověk, jako jsem já, dávno by mě již poslal do dolů, abych neotravoval vzduch. Říkal, že prý jinam nepatřím (čest práci, hrdinové naší doby, slavní synové naší milované vlasti, nejzdatnější bojovníci za socialismus v naší zemi, horníci!), neboť jsem nebezpečný zárodek epidemie, který má každý uvědomělý socialista povinnost odstranit ze života, zničit vůbec.

Nemohl jsem se ubránit smíchu. Už se mi to jednou stalo, a právě v době, když jsem básně, o kterých tu byla řeč, psal. Ti pánové tenkrát také říkali, že zachraňují národ, že jsou vykupitelé lidstva.

Odešel jsem na záchod, ještě než skončil.

Když jsem se vrátil, stál za řečnickým pultem Vítězslav Nezval. Nevěděl, z které strany začít, jak kousnout do koláče. Bylo to příliš nebezpečné. Bylo také až příliš nebezpečně vidět, jak ví, kolik krys číhá na každé jeho slovo. Kroutil se jako had, tak jak se umí pokroutit jen Nezval, rozhazoval kytice pochval

na předřečníky, ujišťoval každého zvlášť o jejich genialitě, ale nakonec si přeci jenom dodal odvalu a řekl, co umí říct jen on, s takovou přesvědčivostí a čistotou, vynutí-li si jeho srdce samo nad ním moc. Začal:

— Není možné a není také dost důstojné pro nás, kteří jsme Františka Halase znali, přijmout s klidným svědomím to, co tu bylo o něm řečeno.

Kdyby byl Nezval řekl jen toto, bylo by to mnoho, mnoho mezi hitlerovčíky, Nezval však našel v sobě víc odvahy, než mohl kdo očekávat.

Mluvil dlouho o naježeném poměru mezi ním a Halasem, jak se mnohokrát střetali nejen v soukromí, ale i na veřejnosti, mluvil ohnivě a vždy ukončil větu přiznáním velikosti všemu, co Halas napsal. Později každým slovem podtrhával krásu Halasových básní, mluvil o novosti jeho básnické řeči, říkal, jak se sám v této veliké řeči mýlil, jak sám jí zpočátku nerozuměl, dokumentoval svou zkušeností a svým sebevědomím to, co básníka básníkem dělá, a postavil jako nesmrtelný vzor tohoto nejlidštějšího úsilí život a celé Halasovo dílo. Nerozlučně spojil jeho lidskost s jeho verši a zapřisahal se jeho nesmlouvavostí ve věci poezie, které byl nositelem.

— Halas za poezii platil celý život a životem za ni také zaplatil, a kdyby bylo jen toto, je tady čemu vzdát veliký hold, a nesouhlasí-li někdo, měl by mít tedy odvalu alespoň mlčet, mlčet nad hrobem básníka, nad hrobem, na kterém ještě neuschly květiny, mlčet po této smrti zvlášť, neměl-li sílu mluvit za jeho života.

Druhým, kterého Nezval obhájil, byl Karel Teige. Řekl:

— Všechno to, co tu bylo sneseno na hlavu Karla Teigeho, z čeho zde byl obviněn v můj prospěch, není pravda. Toho všeho jsem vinen já sám, беру tuto špínu, která pro mne nebyla a nikdy nebude nečistou, rád sobě k tíži. Nechci a nikdo zde také nesmí být napadán z mé viny. Je nesmiřitelný blud ještě dnes se domnívat, že mne Karel Teige zkazil. Jestli jsem se opravdu někdy zkazil, tak jsem to činil s plným a nejhlubším přesvědčením. Je také stejný nesmysl se domnívat, že měl někdo nade mnou takovou moc, jak to zde bylo řečeno, naopak.

Já sám jsem nutil Karla Teigeho k ještě větším nerozvážnostem. Karel Teige sám osobně také není ani za nehet tím, čím zde byl nazván. Nemohu mu do smrti zapomenout, co on pro nás učinil, co pro nás objevil. On to byl, který nám otvíral okna do celé nové, progresivní světové literatury, on první u nás ukázal velikost Apollinairovu, básníka, kterého miluji ze všech básníků na prvním místě ještě dnes, a budiž mu za to čest, neboť básník umírá bez nejživějšího, bez nejužšího kontaktu se vším, co se ve světě nového děje, byť se to zdálo někomu sebezruďnější, a to básník na celém světě, žádnou zem nevyjímaje. Jakmile básník ztratí tuto živnou půdu, tento nutný kontakt s lidstvem, je s ním konec, nadobro konec...

Potom, na závěr, Nezval stejně hezky obhájil i mne.

29. leden 1950. Neděle

Dnes se dožívá Boris Pasternak 60 let. Orgán Svazu československých spisovatelů významně mlčí. Mimo Svobodné slovo, které přináší Pasternakovu báseň a tři řádky konstatující fakt jubilea, neozvaly se ani jedny noviny. Tomu se říká socialistická bdělost.

Neměli bychom být rádi, že se ještě smí vůbec mluvit o Františku Halasovi?

31. leden 1950. Úterý

V Modeně bylo zastřeleno šest zemědělských dělníků. Všechn tisk přináší komentáře a obrázky z demonstrativního pohřbu. Celá Itálie byla na nohou a celý svět psal o těchto vraždách s největším opovržením.

Bože, učiň mě zemědělským podruhem z Modeny, abych mohl zemřít před tváří světa a nebyl zastřelen jako zbytečný tvor, přebytná myš, jako ty stovky, o nichž mně lidé s děsem šeptají, kam přijdu v této zemi nešťastných, v tomto městě mrtvých.

15. únor 1950. Středa

T. S. Eliot
Dutí lidé

I.

Jsme lidé dutí
Lidé vycpaní
Podepření navzájem
Hlavy slámou vystlané. Běda!
Naše hlasy vysmahlé, když
Vzájemně si šeptáme
Klidné jsou a beze smyslu
Jak vítr v trávě vyprahlé
Či nohy krys nad střepinami skel
V našem pustém sklepení.

Podoba bez tvaru, stín bez barvy,
Síla beze zdroje, gesto bez pohybu;

Ti, kdož na onom břehu
S očima v sloup, ve věčném Království smrti
Vzpomínají nás — jestli vůbec — ne na zbloudilé
Vášnivé duše, ale jen
Na duté lidi
Vycpané lidi.

II.

Oči jež se neodvažují potkávat v snách
V přízračném království smrti
Takových nebývá:
Tam, oči jsou
Sluneční paprsek na puklém sloupu
Tam, kolébá se strom
A hlasy jsou
Prozpěvování větru
Vzdálenějšího a slavnostnějšího
Než vybledající hvězda.

Nechť nejsem o nic blíž
Přízračnému království smrti
Nechť se též smím odívat
Do vymyšlených přestrojení
Kožichů krys, kůže vran, holí zkřížených
V poli
V plen plenu větru
O nic blíž —

Ne ono poslední setkání
V soumravném království.

III.

Toto je mrtvá zem
Kaktusová zem
Modly kamenné
Tu trčí, zde přijímají
Prosbu rukou mrtvého člověka
Pod plápoem zemdlévající hvězdy.

Takto je tomu
V onom soumravném království smrti

Probouzejíce se samotni
V hodinu, v níž se
Chvějeme něhou
Rty, jež by chtěly líbat
Shledávají modlitby k puklému kameni.

IV.

Není tu očí
Není tu vůbec očí
V tomto údolí umírajících hvězd
V tomto pustém údolí
V tomto rozpukaném jícnu
Našich ztracených království

Na tomto posledním místě setkání
Se drápem dohromady
A varujem se řeči
Shromáždění na tomto břehu srázné řeky

Nevidomí, pokud se
Znovu neobjeví oči
Jako věčná hvězda
Stolistá růže
V soumravném království smrti
Pouhá naděje
Prázdnych lidí.

V.

*Here we go round the prickly pear
Prickly pear prickly pear
Here we go round the prickly pear
At five o'clock in the morning.*

Mezi myšlenku
A skutečnost
Mezi pohnutku
A skutek
Padá stín

Neboť Tvé je Království

Mezi početí
A stvoření
Mezi pohnutí
A odezvu
Padá stín

Život je velmi dlouhý

Mezi žádostivost
A ukojení
Mezi mohoucnost
A trvání
Mezi podstatu
A zanikání
Padá stín

Neboť Tvé je Království

Neboť Tvé je
Život je
Neboť Tvé je

*A takhle končí takhle končí svět
A takhle končí takhle končí svět
A takhle končí takhle končí svět
Ne s hromovou ranou, ale s brekotem.*

19. únor 1950 – 23. březen 1950. Čtvrtek

Na všechny otázky a odpovědi končící slovy: práce, plná zaměstnanost, přebytek pracovních sil, neštěstí nezaměstnanosti atd. — mám jednu odpověď, třeba hroznou, ale skutečnou: Copak v koncentračních táborech byl nebo je nedostatek práce, copak tam nebyla práce pro všechny, copak se tam lidé nepředstihovali ve výkonech, v pracovních výkonech všeho druhu a stupně, copak to nevyhrávali vždy ti politicky nejuvědomělejší, copak tam nebyl dostatek pracovních sil, rozbiječství solidarity, dokonalý pracovní pořádek? Stal-li se někde či někdy ten malér, že bylo práce málo, že hrozila jen částečná nezaměstnanost, vedoucí táborů si věděli okamžitě rady a nikdy to pro ně nebyl nějaký problém, to bylo dokonce to nejmenší, to nejjednodušší, co se mohlo vyskytnout, holé nic.

Tato bezproblematicnost, toto jednoduché uspořádání poměrů, tyto nepatrnosti končily tak, že se nakonec dělalo mýdlo z lidského masa a tuku a žíněnky z lidských vlasů, a co víc, bylo to stejně jednoduché, vyráběli se mrtví.

Ano, těm pánům bylo stejně jednoduché, neproblematické, bylo jim ničím nadělat tisíce a statisíce mrtvých. Jen když bylo co dělat, jen když to sloužilo národu, myšlence.

Totalita, jakákoli totalita vede vždy k zvířecosti, vždy k zrůdnosti, a povedl-li se udělat vzorný „pracovní tábor nebo výchovný tábor“ pro sto, tisíc nebo deset tisíc lidí, je stejně snadné a jednoduché jej udělat pro celý národ nebo většinu lidstva; aby nikdo nebyl nezaměstnaný. Zaplatte dobře policajtům a jde všechno!

—